

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

ПРОБЛЕМИ В ОСВІТІ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ У ВОЄННИЙ ЧАС

Литовченко Віталій Петрович,

асистент

кафедра стоматології, Інститут післядипломної освіти, Національний
медичний університет імені О. О. Богомольця,
аспірант;

Литовченко Світлана Віталіївна,

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач
відділу освіти дітей з порушеннями слуху,
Інститут спеціальної педагогіки
і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

Вступ. Організація освіти дітей з порушеннями слуху під час війни має свої специфічні проблеми та виклики. Передусім, це питання безпеки та збереження життя. Хоча українці живуть із частими сиренами повітряної тривоги, приблизно 36 000 громадян, які мають порушення слуху, залежать від текстових сповіщень у свої телефонах (якщо немає стабільного інтернет зв'язку, люди позбавленні життєво важливої інформації); понад рік війни не створено протоколів безпечної евакуації глухих людей у надзвичайних ситуаціях (14 січня 2023 року російська ракета влучила у житловий будинок у Дніпрі, наступного дня співробітники екстреної служби врятували з-під завалів молоду жінку, яка не могла покликати на допомогу, але зуміла повідомити матері, що жива, за допомогою розумного годинника на руці ...) [1].

За оцінками Всесвітньої федерації глухих, до червня 2022 року понад 5 000 людей з порушеннями слуху виїхали з країни [1], значна кількість дітей з батьками тимчасово змінили місце проживання та переїхали з родинами до

відносно безпечних регіонів України. Багато вчителів від початку війни поєднують педагогічну роботу з волонтерською діяльністю тощо. Отже, варто враховувати особливості організації навчання дітей з порушеннями слуху в умовах воєнного стану.

Мета роботи. Окреслити основні проблеми в освіті дітей з порушеннями слуху, потреби та зміни щодо організації навчання та супроводу в умовах воєнного стану.

Матеріали та методи. Методи аналізу літературних джерел, нормативних документів, статистичних даних; узагальнення практичного досвіду, співпраці з педагогами, які навчають дітей з порушеннями слуху, участі у роботі команд супроводу учнів з особливими освітніми потребами.

Результати та обговорення. Нагальні питання освіти дітей з порушеннями слуху:

- частина освітнього процесу відбувається дистанційно, натомість не всі учні мають необхідні технічні засоби для дистанційного навчання (гаджети, якісний інтернет-зв'язок). Для дітей з порушеннями слуху важливо бачити обличчя педагога, звук під час навчання має бути якісний, «затримки у часі» через неякісний зв'язок значно утруднюють навчання тощо, відтак важливо забезпечити учнів і педагогів технічними засобами для навчання;

- сигнал тривоги може перервати освітній процес у будь який час педагоги мають бути готові проводити уроки та корекційно-розвивальні заняття в різних умовах: традиційно у класі, в укритті, дистанційно у синхронному чи асинхронному режимі і це часто непередбачувано. Педагогу важливо підготувати не лише зміст уроку / заняття, а й форми роботи, які можна швидко застосувати при зміні ситуації, формату навчання [2];

- багато дітей змінили місце навчання та звичний колектив (однокласники, педагоги), отже серед актуальних напрямів роботи з дітьми з порушеннями слуху – формування соціальних компетентностей учнів (вміння взаємодіяти, працювати у групі, висловлювати свої думки у різних соціальних ситуаціях, пристосовуватися до нових соціальних умов);

- під час навчання в умовах війни важлива підтримка батьків, підготовка матеріалів для батьків – методичних, інформаційних тощо (особливо важливо під час дистанційного навчання, за умови частих «повітряних тривог», що переривають навчання, відтак закріплення навчального матеріалу продовжується вдома);

- актуальна психологічна підтримка учнів (відповідно має бути впроваджена підготовка педагогів надавати таку підтримку, правильно організувати роботу на початку навчального дня після тривалої тривоги, коли діти перебували в укритті, знизити рівень стресу дітей; стабілізувати психологічний стан; створити зону комфорту, яка асоціювалася б з мирним життям, сприяла усталеному режиму дня, відволікала від тривожних новин; робота з дітьми, які з родинами стали внутрішніми переселенцями, зазнали психологічної травми, були свідками трагічних подій тощо);

- для дітей дошкільного віку під час дистанційної роботи більш ефективними є індивідуальні зустрічі/заняття (за індивідуальним планом) відповідно до можливостей, рівня підготовки дитини, психологічного стану; дистанційні заняття у форматі онлайн проводяться не кожного дня; батькам надсилаються завдання для дітей та рекомендації щодо їх виконання (рекомендації зручно обговорювати під час запланованого онлайн заняття чи організувати консультації за потреби);

- під час навчання необхідно передбачити теми з мінної безпеки, поводження з незнайомими предметами тощо, презентація такої інформації в доступній формі, із врахуванням віку дітей. Доцільно підготувати та запропонувати поради для батьків, як діяти у складній ситуації, як надати дитині психологічну допомогу (можна скористатися національними освітніми платформами МОН України, а також, зважаючи на виклики воєнного часу, важливим є звернення до ресурсів міжнародних спільнот, ознайомлення із сучасними рекомендаціями на платформах міжнародних організацій, наприклад UNICEF Ukraine та ін.);

- педагогам варто потурбуватися про себе, свій емоційно-психологічний

стан, дізнатися та використовувати техніки подолання тривожності;

- значна частина учнів з порушеннями слуху перебувають з батьками за кордоном, навчаються там у школах, їм важко поєднувати навчання в місцевих та українських закладах. Через це частина закладів освіти (передусім спеціальних) в Україні має проблеми з набором дітей у цьому навчальному році; як варіанти вирішення проблеми – розширення переліку категорій дітей, які можуть навчатися у даній школі; розширення переліку послуг, відповіді на сучасні потреби громади (забезпечення потреб громади в освітніх послугах); надання корекційно-розвиткових послуг дітям, які навчаються в інклюзивних групах/класах (змінний контингент); налагодження співпраці з ІРЦ та інформування батьків про послуги, особливості навчання та комплексного супроводу учнів у спеціальних закладах освіти (підготовка інформаційних матеріалів для батьків та ін.), узагальнення досвіду роботи спеціальних закладів освіти, проведення спільних заходів та проектів для спеціальних закладів, які навчають дітей з порушеннями слуху, тощо.

Висновки. Пропозиції: включення заходів щодо розвитку спеціальних закладів освіти до документів МОН України, які стосуються стратегії розвитку освіти дітей з особливими освітніми потребами. Це важливо з огляду на те, що в нашій країні розвивається «дуальна» освіта (інклюзивна та спеціальна), це наша особливість, яка підтверджується і попитом з боку батьків, і міжнародним досвідом. Батьки мають можливість обирати між спеціальними закладами та інклюзивним навчанням; спеціальні заклади успішно навчають учнів, для яких саме такі умови є оптимальними (можливо, на певному етапі навчання); для учнів з порушеннями слуху – це забезпечення права на самоідентичність, навчання українською жестовою мовою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Safeguarding the rights of deaf people in Ukraine. Режим доступу: <https://www.who.int/europe/news/item/12-04-2023-safeguarding-the-rights-of-deaf-people-in-ukraine>

2. Литовченко, С., Таранченко, О., Жук, В., Литвинова, В., Шевченко, В., & Вовченко, О. (2023). Програма підвищення кваліфікації педагогів, які навчають дітей з порушеннями слуху, в умовах воєнного стану та відновлення України (Модулі 1-3). Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, 1(22), 33-59. <https://doi.org/10.33189/epsn.v1i22.219>